

Interpretative Analysis of Divine Assistance Verses in Ayatollah Khamenei's Quranic Thought With Emphasis on the Verses "Indeed, Allah will surely support those who support Him" and "If you support Allah, He will support you"

Sajjad Mohammadfam¹ Hadi Ghafari Iri Uliya²

1. Assistant Professor of Quranic Sciences and Hadith, Faculty of Theology and Islamic Studies, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran (Corresponding Author).
2. Master's Student in Quranic Sciences and Hadith, Faculty of Theology and Islamic Studies, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

Corresponding Email: ac.mohammadfam@azaruniv.ac.ir

 <https://doi.org/10.22034/jksl.2024.467553.1370>

Article History:

Received: 2024-07-12
Revised: 2024-09-11
Accepted: 2024-09-23
Online First: 2025-03-12

Keywords

Sayyid Ali Khamenei,
divine assistance,
believers' support,
Quranic interpretation.

Type of Article:

Research

Abstract: This article examines the tradition of divine assistance (nusrat-e ilāhi) in the Quranic thought of Ayatollah Khamenei, the Leader of the Islamic Republic of Iran. The concept of divine assistance, as presented in the two verses "Indeed, Allah will surely support those who support Him" and "If you support Allah, He will support you" (Quran 22:40, 47:7), emphasizes God's support for those who strive for truth. The significance of analyzing Ayatollah Khamenei's interpretation of these verses lies in its impact on foreign policy, its inspirational role for religious communities, its elucidation of the relationship between religion and politics, and its relevance in understanding contemporary challenges. This study employs a descriptive-analytical approach, systematically extracting, classifying, and analyzing instances where these verses appear in Ayatollah Khamenei's speeches and writings. The findings reveal that, in his view, supporting religion encompasses multiple dimensions beyond military jihad, extending to intellectual, scientific, and cultural efforts. He also interprets divine assistance to believers as comprising both material and spiritual aid, often manifesting in unexpected ways. Instances of divine assistance in the contemporary era include the establishment of the Islamic Republic of Iran, victory in the imposed war (Iran-Iraq War), and the emergence of the Islamic awakening movement. The outcomes of divine assistance are dignity, unity, and power. Furthermore, the relationship between supporting divine religion and divine support for believers is asymmetrical, with ultimate victory granted to the collective body of the faithful.

How to cite:

Sajjad Mohammadfam, S & Ghafari Iri Uliya, H. (2025). Interpretative Analysis of Divine Assistance Verses in Ayatollah Khamenei's Quranic Thought With Emphasis on the Verses "Indeed, Allah will surely support those who support Him" and "If you support Allah, He will support you". *Quran, Culture And Civilization*, 6 (1), 47-67. doi: 10.22034/jksl.2024.467553.1370

بررسی تفسیری آیات نصرت الهی در اندیشه قرآنی آیت‌الله خامنه‌ای
با تأکید بر آیه‌های «وَلَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ» و «إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ»

سجاد محمدفام*
هادی غفاری ایری علیا^۲

<https://doi.org/10.22034/jksl.2024.467553.1370> doi

مقاله: پژوهشی

دریافت: ۱۴۰۳-۰۴-۲۲
بازنگری: ۱۴۰۳-۰۶-۲۱
پذیرش: ۱۴۰۳-۰۷-۰۲
انتشار آنلاین: ۱۴۰۳-۱۲-۲۲

چکیده

این مقاله به بررسی سنت نصرت الهی در اندیشه قرآنی آیت‌الله خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد. سنت نصرت الهی که در دو آیه «وَلَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ» و «إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» مطرح شده، بر حمایت خداوند از کسانی که در راه حق تلاش می‌کنند، تأکید دارد. اهمیت بررسی تفسیر آیت‌الله خامنه‌ای از این آیات از چند جهت است: تأثیر بر سیاست خارجی، الهام‌بخشی به جوامع مذهبی، تبیین رابطه دین و سیاست و درک چالش‌های معاصر. در این تحقیق، با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و بررسی گفتارها و نوشتارهای ایشان، تمامی مواردی که این آیات در آن به کار رفته، استخراج و طبقه‌بندی و تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد که از نظر ایشان، نصرت دین ابعاد و سطوح مختلفی دارد و فراتر از جهاد نظامی است. ایشان بر تلاش فکری و علمی و فرهنگی نیز تأکید می‌کند؛ همچنین نصرت الهی نسبت به مؤمنان را شامل کمک‌های مادی و معنوی می‌داند که به طرق غیرمنتظره صورت می‌گیرد. مصادیق نصرت الهی در دوره معاصر شامل برپایی نظام جمهوری اسلامی ایران، پیروزی در جنگ تحمیلی و پیدایش موج بیداری اسلامی است. ثمره نصرت الهی، عزت و وحدت و اقتدار است. به علاوه، نسبت نصرت دین الهی و نصرت مؤمنان، نامتوازن و پیروزی برای مجموع مؤمنان است. واژگان کلیدی: سیدعلی خامنه‌ای، وعده نصرت الهی، نصرت مؤمنان، تفسیر قرآن.

استناد به مقاله:

محمدفام، سجاد؛ و غفاری ایری علیا، هادی. (۱۴۰۴). بررسی تفسیری آیات نصرت الهی در اندیشه قرآنی آیت‌الله خامنه‌ای با تأکید بر آیه‌های «وَلَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ» و «إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ». فصلنامه قرآن، فرهنگ، تمدن، ۶(۱)، ۴۷-۶۷.
Doi: <https://doi.org/10.22034/jksl.2024.467553.1370>

ac.mohammadfam@azaruniv.ac.ir

۱. استادیار علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران (نویسنده مسئول).

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران.

۱. مقدمه

در دنیای پرچالش سیاست و روابط بین‌الملل، استناد به سنت‌های الهی و وعده‌های قرآنی می‌تواند منبع الهام و راهنمایی برای جوامع و رهبران مذهبی باشد. سنت نصرت الهی که در آیات قرآنی «لَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ» و «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» مطرح شده است، یکی از مفاهیم بنیادین در اسلام است که بر حمایت خداوند از کسانی که در راه حق تلاش می‌کنند، تأکید دارد. در آیات ۴۰ و ۴۱ سوره حج، خداوند متعال پس از صدور اجازه قتال با ظالمان و مستکبران برای مؤمنانی که مورد ظلم قرار گرفته‌اند، فلسفه این اجازه را حفظ جامعه دینی از شر دشمنان دین و جلوگیری از تخریب اماکن دینی که محل نشر و گسترش دین و ذکر الهی است، بیان می‌کند (نک: طباطبایی، ۱۴۱۷ق، ج ۱۴، ص ۳۸۵). خداوند متعال می‌فرماید: «وَلَوْ لَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ» (حج: ۴۰). قتال آخرین مرحله از مراحل دفاع است و به همین دلیل نیازمند تلاش و کوشش بسیار، تحمل و بردباری، و ناامید نشدن در برابر کمبود نیرو و تجهیزات در جامعه مؤمنین است. در همین راستا، خداوند متعال وعده نصرت به مؤمنان می‌دهد و می‌فرماید: «وَلَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ» (حج: ۴۰). آیه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» (محمد: ۷) نیز مشابه این آیه است و مؤمنان را به جهاد تشویق می‌کند و به شرط اینکه آن‌ها خدا را یاری کنند، وعده نصرت می‌دهد. این اصل قرآنی بیانگر یکی از اصلی‌ترین سنت‌های الهی است.

دو آیه «وَلَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ» (حج: ۴۰) و «إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ» (محمد: ۷) به ترتیب ۶۶ و ۴۰ بار در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای تکرار و بر آن تأکید شده است. ایشان در موارد متعدد تلاش کرده است تا زوایای مختلف این دو آیه را برای مخاطبان خود تبیین کند. حضور مکرر این دو آیه در سخنرانی‌های ایشان، نشان‌دهنده نقش ویژه و اساسی آن‌ها در اندیشه و تفکر وی است؛ تا جایی که ایشان در تحلیلی ویژه، عامل اصلی پیشرفت و موفقیت امام خمینی رحمته‌الله را ایمان به این اصل قرآنی و وعده الهی می‌دانند (خامنه‌ای، بی تا، ج ۲۸، ص ۴۸؛ بیانات در سالگرد ارتحال حضرت امام، ۱۳۸۵/۰۳/۱۴). جایگاه ویژه این دو آیه در اندیشه ایشان، ضرورت بررسی ابعاد و زوایای کاربردی آن در اندیشه قرآنی وی را ایجاب می‌کند. اهمیت بررسی تفسیری این آیات در اندیشه قرآنی آیت‌الله خامنه‌ای، از چند جهت قابل توجه است:

۱. تأثیر بر سیاست خارجی: آیت‌الله خامنه‌ای به‌عنوان رهبر یک کشور اسلامی، ممکن است از این آیات برای راهنمایی سیاست خارجی و روابط بین‌الملل کشور استفاده کند. درک تفسیر ایشان از این آیات می‌تواند بینش ارزشمندی را در مورد رویکرد ایران در صحنه جهانی ارائه دهد.
۲. الهام‌بخشی به جوامع مذهبی: تفسیر ایشان از این آیات می‌تواند منبع الهام و انگیزش برای جوامع و گروه‌های مذهبی در سراسر جهان باشد که در راه برپایی عدالت و مقابله با ظلم تلاش می‌کنند. درک تفسیر ایشان می‌تواند نشان‌دهنده راهبردهای پیشنهادی شان برای موفقیت در این راه باشد.
۳. تبیین رابطه دین و سیاست: بررسی تفسیر آیت‌الله خامنه‌ای از این دو آیه، می‌تواند بینشی را در مورد دیدگاه ایشان نسبت به رابطه دین و سیاست ارائه دهد. درک اینکه ایشان چگونه این آیات را در زمینه اجتماعی و سیاسی تفسیر می‌کند، می‌تواند به درک بهتر نقش دین در حوزه عمومی کمک کند.

۴. درک چالش‌های معاصر: تفسیر آیت‌الله خامنه‌ای از این آیات، ممکن است در مورد دیدگاه ایشان نسبت به چالش‌های معاصر جهان اسلام بینشی ارائه دهد. درک اینکه ایشان چگونه سنت نصرت الهی را در مواجهه با مشکلات و چالش‌های کشور و جهان اسلام تفسیر می‌کند، می‌تواند راهبردهای پیشنهادی ایشان را روشن کند.

این پژوهش به دنبال درک دو آیه ﴿لَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ﴾ و ﴿إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ﴾ در چهارچوب اندیشه قرآنی آیت‌الله خامنه‌ای است. در این راستا از جمله موضوعات کلیدی، بررسی رابطه بین نصرت الهی و نصرت دین، شناسایی مصادیق اجتماعی نصرت دین در جامعه اسلامی، نقش مؤمنان در نصرت دین، تأثیر نصرت دین بر زندگی اجتماعی است و ظرفیت این پژوهش را نشان می‌دهد.

سؤالاتی که این پژوهش به دنبال پاسخ به آن است به این شرح است:

۱. در اندیشه مقام معظم رهبری، نصرت خداوند در آیه ﴿إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ﴾ و مشابه آن، به چه معناست و چه ابعاد و مراتبی دارد؟

۲. در بیانات ایشان چه مثال‌هایی از عرصه‌ها و مصادیق نصرت دین خدا مطرح شده است و با توجه به این مثال‌ها چه تبیینی از تفکر و اندیشه ایشان می‌توان ارائه کرد؟

۳. منظور ایشان از نصرت خدا نسبت به مؤمنان چیست، مصادیق این نصرت الهی در دوره معاصر کدام است و چه ثمره‌ای بر آن مترتب است؟

۴. از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، چه نسبتی بین نصرت دین الهی و نصرت مؤمنان توسط خداوند متعال وجود دارد؟ این نسبت برابر یا نامتوازن است؟

۵. مقام معظم رهبری تناقض ظاهری این آیات با آیات دیگری که دلالت بر شهادت و شکنجه انبیا و مؤمنان الهی دارد، چگونه پاسخ داده است؟

با توجه به سؤالات فوق، فرضیه‌های پژوهش عبارت است از:

۱. اندیشه مقام معظم رهبری پیرامون نصرت الهی، مبتنی بر یک نظام فکری جامع و متکی بر قرآن و سنت است. در این نظام فکری، نصرت الهی فراتر از یک مفهوم صرفاً نظامی و دفاعی است و شامل ابعاد گسترده‌ای از حمایت و پشتیبانی الهی از مؤمنان و دین حق می‌شود.

۲. آیت‌الله خامنه‌ای با ارائه مثال‌های مختلف از عرصه‌های سیاسی و اجتماعی و فرهنگی، مصادیق نصرت دین خدا را تبیین کرده و نشان داده است که این نصرت تنها به پیروزی‌های نظامی محدود نمی‌شود.

۳. از دیدگاه ایشان، نصرت دین الهی و نصرت مؤمنان، دو روی یک سکه و به هم پیوسته است و نصرت دین منجر به نصرت مؤمنان می‌شود و بالعکس. این رابطه نشان از اهمیت نقش مؤمنان در تحقق اهداف الهی دارد.

۴. مقام معظم رهبری با تأکید بر اینکه نصرت الهی همواره همراه با شرایط و تلاش مؤمنان است، به تناقض ظاهری بین آیات مربوط به نصرت و آیات مربوط به شهادت و شکنجه، پاسخ می‌دهد. به اعتقاد ایشان، شهادت و شکنجه نه تنها نشانه نبود نصرت، بلکه نشانه‌ای از پیروزی نهایی مؤمنان است.

۲. پیشینه پژوهش

در بخش کتاب‌ها، می‌توان به آثاری چون «امدادهای غیبی در زندگی بشر» نوشته مرتضی مطهری (۱۳۸۴) و «سنت‌های تاریخ در قرآن» اثر سیدمحمدباقر صدر (۱۳۸۰) اشاره نمود. این دو کتاب، ضمن بررسی امداد و نصرت الهی، به این موضوع از منظر «سنت» و

به عنوان یکی از سنت‌های الهی پرداخته‌اند؛ درحالی‌که در پژوهش حاضر، ابعاد و زوایای این وعده الهی به طور مستقل و ذوابعاد بررسی شده است. ثانیاً این دو کتاب به عرصه‌ها و مصداق‌های تاریخی پرداخته است؛ درحالی‌که در پژوهش حاضر، دوره معاصر مورد توجه است.

در بخش مقالات نیز در حد جست‌وجو نگارندگان، مقالاتی با عناوین ذیل یافت شد:

«بررسی وعده قرآنی نصرت الهی در بیداری اسلامی از منظر رهبر معظم انقلاب اسلامی» (مهدی معتمد رضایی). بررسی استندهای رهبر معظم انقلاب در وابستگی پیروزی حرکت بیداری اسلامی به سنت قرآنی نصرت الهی، محور اصلی این مقاله است. از این رو جهت جلوگیری از تکرار مباحث، این قسمت از سخنرانی‌های ایشان در مقاله حاضر بررسی نخواهد شد.

«اندیشه‌های مقام معظم رهبری در تقویت ایمان به نصرت و وعده‌های الهی» (علی اکبر نوبختی و احمد جعفری). این نوشتار با رویکرد نظری و استناد به اندیشه‌های آیت‌الله خامنه‌ای مبنی بر همراهی همیشگی خداوند با مؤمنان با توجه به آیه «إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا» و اینکه ایمان به این معیت همراه با کسب شرایط آن باعث تقویت انگیزه مقاومت و نهایتاً پیروزی جبهه حق بر باطل می‌شود، تدوین شده است.

«شرایط برخورداری از امدادهای ویژه الهی در نگره قرآنی مقام معظم رهبری» (محمدابراهیم روشن‌ضمیر). مسئله این مقاله شرایط برخورداری از امداد الهی است. این بحث نیز از سؤالات پژوهش حاضر خارج است.

پژوهش‌های فوق با اینکه در مورد وعده نصرت الهی از منظر مقام معظم رهبری نوشته شده، به دلیل استناد فراوان ایشان به آیات مورد بحث، مباحثی از کاربست این آیه در بیان ایشان یافت شد که در موارد فوق بررسی نشده است؛ از این رو نگارندگان مقاله، بحث نصرت الهی را با تکیه بر این آیات و استنادات رهبر انقلاب بررسی کرده و کوشیده‌اند از تکرار مباحث یادشده در نمونه‌های فوق اجتناب کنند و تنها ابعاد مغفول را بکاوند. به علاوه، سؤالاتی که این پژوهش به دنبال پاسخ به آن‌هاست، از سؤالات نمونه‌های فوق متمایز است. نکته آخر اینکه با توجه به اهمیت بحث نصرت الهی و لزوم ایمان به آن به‌ویژه در زمان تشکیل حکومت اسلامی و با عنایت به توجهات مقام معظم رهبری و تأکیداتی ایشان، نیاز است در این باب تحقیقات و تأملات بیشتری انجام شود.

۳. روش تحقیق

این پژوهش با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و بررسی گفتارها و نوشتارهای آیت‌الله خامنه‌ای، به دنبال استخراج و طبقه‌بندی و تحلیل تمامی مواردی است که به این آیات استناد شده؛ با این توضیح که تمامی آثار مکتوب و سخنرانی‌های ایشان به‌عنوان منبع اصلی داده‌ها در نظر گرفته شده است. با استفاده از نرم‌افزار «حدیث ولایت» که حاوی مجموعه آثار و بیانات رهبر انقلاب است، تمامی استعمال‌های این دو آیه در آثار و بیانات ایشان استخراج شده است. پس از استخراج داده‌ها و با توجه به سؤالات پژوهش، به شناسایی مفاهیم اصلی و زیرمفاهیم مرتبط با نصرت الهی در آثار ایشان پرداخته‌ایم. پس از دسته‌بندی مطالب نیز، داده‌ها تحلیل و نتایج در قالب یافته‌های پژوهش ارائه شده است.

۴. یافته‌های پژوهش

با جست‌جوی آیات مورد بحث در منابع الکترونیکی، ابتدا موارد کاربست این آیات در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای استخراج و سپس مطالب مستخرج با توجه به سؤالات پژوهش گونه‌شناسی شده است که در ادامه به گزارش آن می‌پردازیم.

۴-۱. معنای نصرت

مقام معظم رهبری نصرت را چنین توضیح می‌دهد: «نصرت یعنی پیروز کردن چیزی بر چیزی» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸، ص ۷۶). تحلیل‌های لغوی نیز این تعریف را تأیید می‌کند. ابن فارس در بیان معنای «نَصَرَ» می‌نویسد: «التَّوَنُّ وَالصَّادُ وَالرَّاءُ أَصْلُ صَحِيحٌ يُدُلُّ عَلَى إِثْيَانِ خَيْرٍ وَإِيْتَائِهِ؛ رِيشَةُ نَصْرٍ أَصْلٌ صَحِيحِيٌّ اسْتِ أَنْ يَكُونَ خَيْرٌ وَ دَادَنَ أَنْ دَلَّالَتٌ مِي كُنْد» (ابن فارس، ۱۴۰۴ق، ج ۵، ص ۴۳۵). روشن است که دادن خیر می‌تواند گونه‌ها و مصادیق متعدد و متناسب با شرایط متفاوت را شامل شود و لزوماً شامل پیروزی نیست و چه بسا شکست مقطعی در شرایطی، مصداقی از اعطای خیر باشد؛ هرچند سرانجام و آخر کار نصرت الهی موجب پیروزی مؤمنان بر دشمنان دین خواهد شد و از این رو ابن فارس در ادامه می‌نویسد: «وَنَصَرَ اللَّهُ الْمُسْلِمِينَ: آتَاهُمْ الظَّفَرَ عَلَى عُدُوِّهِمْ: يَارِي خِدَاوَنَدَ بَه مَسْلِمِينَ يَعْنِي پِيروزی دَادَنَ بَر دَشْمَنَان».

۴-۲. معنای نصرت خدا توسط مؤمنان

در آیه **﴿وَلِيُنصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ﴾**، خداوند متعال قسم یاد کرده است کسانی را که او را یاری و نصرت می‌کنند، یاری خواهد کرد. اما سؤالی که ممکن است پیش بیاید این است که اگر خداوند متعال غنی و بی‌نیاز است، چگونه می‌توان از یاری کردن او سخن گفت؟ در آیه **﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾** (فاطر: ۱۵)، خداوند متعال خود را غنی و بی‌نیاز معرفی می‌کند. پس یاری دادن به خدا چگونه ممکن است؟ آیت‌الله خامنه‌ای مقصود از یاری کردن خداوند را «نصرت دین خدا و ارزش‌های الهی» می‌داند (خامنه‌ای، ۱۴۰۲ق، ص ۸۵). به عبارت دیگر، وقتی ما در راه گسترش دین خدا و ارزش‌های الهی تلاش می‌کنیم، در واقع خدا را یاری کرده‌ایم. این مفهوم نشان‌دهنده اهمیت والای دین و ارزش‌های الهی نزد خداوند است. بیشتر مفسران هم نصرت خدا را چنین تفسیر کرده‌اند. برخی گفته‌اند یاری خدا به معنای حقیقی صحیح نیست، بلکه مراد از آن، یاری دین و دوستان خداوند است (طوسی، ۱۴۱۳ق، ج ۷، ص ۲۳۱؛ فخر رازی، ۱۴۲۰ق، ج ۲۳، ص ۲۳۰؛ آلوسی، ۱۴۱۵ق، ج ۹، ص ۱۵۷). البته استعمالات قرآن کریم نشان می‌دهد که کار مربوط به مظاهر الهی، به خدای متعال نسبت داده می‌شود؛ مانند آیه **﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾** (حدید: ۱۱). از این رو در آیه مورد بحث نیز منظور از یاری الهی، یاری مظاهر الهی مانند دین خدا و انبیا و اولیای اوست (جوادی آملی، ۱۳۸۹، ج ۴، ص ۵۴۵). برخی نیز گفته‌اند منظور از یاری کردن خدا، یاری کسانی است که در راه خدا می‌جنگند (المراغی، بی‌تا، ج ۱۷، ص ۱۱۹). بعضی نیز معتقدند یاری خدا یعنی اقامه دین او، محافظت از مقدسات و کرامت‌های او و همچنین دفاع از آزادی انسان‌ها (مدرسی، ۱۴۱۹ق، ج ۸، ص ۷۴). آیت‌الله خامنه‌ای، با استناد به فرمایشی از امیرمؤمنان علی (ع) در نهج البلاغه، نصرت دین را دارای مراتب و سطوح مختلف دانسته است. در عهدنامه مالک اشتر آمده است خداوند متعال از مؤمنان پیمان گرفته که او را با قلب و زبان و دست خود یاری کنند (شریف الرضی، ۱۴۱۴ق، ص ۴۲۷). ایشان تلاش برای ایجاد انگیزه مستحکم در خود به منظور غلبه بر هواهای نفسانی و انحراف‌های درونی را مصداق نصرت قلبی می‌داند (خامنه‌ای، ۱۳۹۸، ص ۷۶) و این انگیزه قلبی مستحکم را پایه و اساس نصرت زبانی و عملی می‌شمارد. نکته قابل توجه در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، تفسیر وسیع ایشان از نصرت عملی است. تفسیر موسع از نصرت عملی دین، ریشه در تفسیر گسترده ایشان از دین دارد. ایشان تأکید می‌کند که دین اسلام فراتر از طهارت و نجاست و اعمال ظاهری است و برنامه‌ای جامع برای سعادت انسان در دنیا و آخرت است که به رشد معنوی و شکوفایی فکری جوامع بشری و پرورش شخصیت و توانایی انسان‌ها توجه دارد. همچنین دین اسلام به زندگی دنیایی انسان توجه دارد و برای خوشبختی انسان در این دنیا برنامه‌ریزی می‌کند (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۲۸، ص ۱۱؛ بیانات در هفدهمین سالگرد ارتحال حضرت امام، ۱۳۸۵/۰۳/۱۴). بر همین اساس، ایشان نصرت عملی دین خدا را درگیر شدن

با مخالفان دین خدا و تلاش برای برداشتن آن‌ها از سر راه و فراهم کردن زمینه برای حاکمیت دین خدا می‌داند. ایشان تأکید می‌کند که نصرت دین خدا تنها به معنای ذکر نام اسلام نیست؛ چون «در زمان رژیم طاغوت هم اگر کسی اسم اسلام را می‌آورد، اما نمی‌خواست خدا را نصرت کند و در پی این نبود که دین خدا را یاری کند و برای تحکیم و تحقق دین خدا در زندگی تلاش کند، کسی به کار او کاری نداشت و راحت زندگی‌اش را می‌کرد؛ می‌خورد، می‌خوابید، راه می‌رفت، مگه می‌رفت، کربلا می‌رفت، راحت در جامعه زندگی می‌کرد، کسی هم کاری به کارش نداشت» (خامنه‌ای، ۱۴۰۲ق، ص ۸۵). به عبارت دیگر، نصرت دین خدا نیازمند عمل و تلاش عملی برای حاکمیت دین خدا در جامعه است؛ هرچند ممکن است این مسئولیت فعالانه مؤمنان برای تحقق دین خدا در جامعه برای آن‌ها پیامدها و موانعی داشته باشد. این موانع شامل دردها، محدودیت‌ها و حتی خطراتی بود که زندگی آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌داد.

همچنین آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات خود در هفدهمین سالگرد ارتحال امام خمینی رحمته‌الله، در مقام تبیین معنای ایجابی نصرت دین خدا، ابعاد مختلف نصرت را تحلیل کرده است. برخی از نکات اصلی این سخنان به شرح زیر است:

۱. نصرت خدای متعال، به معنای تلاش برای احیای سنت‌های الهی است. سنت‌های الهی شامل دستورات و تعالیمی است که خداوند برای سعادت بشر فرستاده است. احیای این سنت‌ها به معنای زنده کردن و به کار بستن آن‌ها در زندگی فردی و اجتماعی است.

۲. نصرت خدای متعال نیازمند تأثیرگذاری در طبیعت و جامعه است. این شامل تلاش برای ایجاد تغییرات مثبت و سازنده در طبیعت و جامعه انسانی است. به عنوان مثال، حفاظت از محیط‌زیست، توسعه علمی و فناوری و ایجاد عدالت اجتماعی می‌تواند بخشی از نصرت خدای متعال باشد.

۳. نصرت خدای متعال شامل تأثیرگذاری بر فطرت‌های انسانی است. فطرت‌های انسانی شامل تمایلات و گرایش‌های ذاتی انسان به سمت خوبی‌ها و ارزش‌های الهی است. بیدار کردن این فطرت‌ها به معنای تقویت و پرورش آن‌ها و هدایت انسان‌ها به سمت معنویت و اخلاق الهی است.

۴. نصرت خدای متعال به معنای تلاش برای نجات انسان از بدبختی و تیره‌روزی است. عوامل بدبختی و تیره‌روزی شامل جهل، فقر، ظلم و فساد است که مانع سعادت و خوشبختی انسان می‌شود. تلاش برای از بین بردن این عوامل و ایجاد شرایطی برای سعادت انسان، بخشی از نصرت خدای متعال است.

۵. نصرت دین خدا یک مسئولیت برای مؤمنان است. آن‌ها باید برای تحقق دین خدا در زندگی فردی و اجتماعی تلاش کنند. این تلاش می‌تواند شامل آموزش و تبلیغ و فعالیت‌های اجتماعی برای ایجاد تغییرات مثبت در جامعه باشد (خامنه‌ای، بی تا، ج ۲۸، ص ۱۱؛ بیانات در هفدهمین سالگرد ارتحال حضرت امام در ۱۳۸۵/۰۳/۱۴). برخی از مفسران هم به این نکته توجه کرده‌اند. راغب بر این نظر است که منظور از نصرت بنده برای خدا، نصرت بندگان و قیام برای حفظ حدود الهی و رعایت عهدها و پذیرفتن احکام و دوری از نهی پروردگار است (راغب اصفهانی، ۱۴۰۴ق، ج ۱، ص ۴۹۵).

به دلیل این تفسیر حداکثری از نصرت دین خدا، رهبر انقلاب بر این عقیده است که در دسر هیچ عملی، به اندازه نصرت عملی دین خدا نیست و در این زمینه می‌فرماید:

این کار، پُردردسرتَرین کار روزگار است. در دسر هیچ کاری در دنیا از نصرت الهی، یعنی نصرت کردن خدا و دین خدا بیشتر نیست. چرا؟ برای خاطر اینکه انسان وقتی در خط نصرت خدا راه افتاد، تمام قدرت‌های ضدّ خدایی علیه انسان بسیج می‌شوند؛

همه کسانی که یک‌جوری دین خدا را و خدا را قبول ندارند و نمی‌خواهند و دوست ندارند و احساس می‌کنند که دین خدا به یک کیفیتی مزاحم آن‌هاست، در مقابل آن کسی که خدا را نصرت می‌کند، می‌ایستند (خامنه‌ای، ۱۴۰۲ق، ص ۸۵).

سخن فوق به نقد روحیه سهل‌اندیشی، سهل‌انگاری، سستی و عافیت‌طلبی می‌پردازد. از نگاه ایشان، رسیدن به نصرت الهی و پیروزی تنها از مسیر نصرت دین الهی می‌گذرد، نه از طریق سهل‌انگاری و عافیت‌طلبی. این دیدگاه با فرمایش امیرمؤمنان علی علیه السلام در نهج‌البلاغه همخوانی دارد که می‌فرماید: «لَوْ كُنَّا نَأْتِي مَا أَتَيْتُمْ مَا قَامَ لِلدِّينِ عَمُودٌ» (شریف‌الرضی، ۱۴۱۴ق، ص ۹۲). ایشان با این جمله، بر اهمیت تلاش و ایثار در راه دین خدا تأکید و بیان می‌کند که اگر ما نیز مانند شما سستی می‌کردیم و از رنج می‌ترسیدیم، دین اسلام هرگز برافراشته نمی‌شد.

رهبر انقلاب در آسیب‌شناسی دیگری در بیاناتی در جمع مسئولان قوه قضائیه، کارکرد سنت‌های الهی را وابسته به عمل می‌داند و نه ادعا. ایشان اشاره می‌کند که صرف مسلمان یا شیعه بودن و زندگی در جمهوری اسلامی، به معنای مصونیت از اشتباه و شکست نیست؛ بلکه تنها در صورتی می‌توانیم مشمول نصرت الهی شویم که خود را با سنت‌های دسته اول که بر استقامت و پایداری تأکید دارد، تطبیق دهیم. در غیر این صورت، اگر با سنت‌های دسته دوم که بر عافیت‌طلبی و تبلی تأکید دارد همسو شویم، با شکست مواجه خواهیم شد (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۴۴، ص ۴۸؛ بیانات در دیدار با جمعی از مسئولان قوه قضائیه در ۱۴۰۱/۰۴/۰۷). با تحلیل و بررسی بیانات آیت‌الله

خامنه‌ای در دیدار با کارگزاران نظام، پنج مانع اصلی که می‌تواند مؤمنان را از دریافت نصرت الهی باز دارد، چنین به دست می‌آید:

۱. تبلی و بی‌عملی: نشستن و انتظار برای نصرت الهی کافی نیست. مؤمنان باید در میدان عمل حضور داشته باشند و برای اهداف خود تلاش کنند. تبلی و بی‌عملی مانع پیشرفت و دستیابی به پیروزی است.
 ۲. توهم‌پردازی: دل خوش کردن به توهمات و خیال‌پردازی‌ها می‌تواند مؤمنان را از واقعیت‌های میدان عمل غافل کند. مؤمنان باید بر اساس واقعیت‌ها و با تلاش و کوشش، اهداف خود را دنبال کنند؛ نه اینکه در رؤیا و خیال زندگی کنند.
 ۳. بازی کردن با مصالح امت اسلامی: بازی کردن با مصالح امت اسلامی و دنبال کردن منافع شخصی یا گروهی، مانع از دستیابی به نصرت الهی خواهد شد. مؤمنان باید همواره منافع امت اسلامی را بر منافع شخصی خود ترجیح دهند.
 ۴. دنبال کردن هوای نفس: هوای نفس می‌تواند مؤمنان را از مسیر درست منحرف کند و مانع از آن شود که مصالح امت اسلامی را بر منافع شخصی خود ترجیح دهند. بنابراین ضروری است که با هوای نفس مبارزه و اهداف الهی را دنبال کنند.
 ۵. حضور نداشتن در میدان عمل: درنهایت، آیت‌الله خامنه‌ای بر اهمیت حضور در میدان عمل تأکید می‌کند. ایشان اشاره می‌کند که نصرت الهی تنها زمانی خود را نشان می‌دهد که ما در میدان عمل حضور داشته باشیم و برای اهداف الهی تلاش کنیم. نشستن و انتظار، برای نصرت الهی کافی نیست (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۲۸، ص ۳۰؛ بیانات در دیدار با کارگزاران نظام در ۱۳۸۵/۰۸/۰۲).
- از جمله شواهد تحلیل فوق، عملکرد مسلمانان در غزوه احد است که ابتدا نصرت خدا به خاطر تلاش و جهاد شامل حال آن‌ها شد و پیروز شدند، ولی در ادامه به خاطر دنیاطلبی، از تنگه غافل شدند و قضیه برعکس شد. این جریان در آیه ۱۵۲ سوره آل‌عمران مطرح شده است (جهت تحلیل این آیه نک: خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۴۴، ص ۴۸؛ بیانات در دیدار با جمعی از مسئولان قوه قضائیه در ۱۴۰۱/۰۴/۰۷).

۴-۳. عرصه‌ها و مصادیق نصرت‌کردن دین الهی توسط مؤمنان

آیت‌الله خامنه‌ای بر این نظر است که اگرچه نصرت دین خدا در سیاق آیات و روایات، اغلب در عرصه نظامی و میدان نبرد با دشمنان دین خدا مطرح شده است، این مفهوم تنها به این عرصه محدود نمی‌شود. ایشان تأکید می‌کند که نصرت دین خدا تنها با ایستادگی در

برابر دشمنان و جهاد نظامی محقق نمی‌شود؛ بلکه نیازمند تلاش فکری و علمی و فرهنگی نیز هست. به عبارت دیگر، مؤمنان باید در عرصه‌های مختلف اجتماعی و سیاسی و فرهنگی نیز حضور فعال داشته باشند و برای اعتلای دین خدا تلاش کنند (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۲۹، ص ۳؛ بیانات در دیدار با کارگزاران نظام در ۱۳۸۶/۰۱/۱۷). بنابراین، ایشان نصرت دین خدا را به‌عنوان یک مفهوم جامع و فراگیر معرفی می‌کند که نیازمند تلاش و کوشش در همه عرصه‌های زندگی است. به نظر می‌رسد این توسعه در عرصه‌های نصرت دین، ریشه در برداشت ایشان از کارکرد دین از یک‌سو و معنای بندگی و عبودیت از سوی دیگر دارد. ایشان بر این نظر است که هدف دین، کشاندن مردم به عبودیت است و عبودیت را هم لزوماً منحصر در عبادات فردی نمی‌داند؛ بلکه شامل عمل جامعه، عمل مجموعه عظیم انسانی و مردم یک کشور، عمل اقتصادی، عمل سیاسی و موضع‌گیری‌های سیاسی نیز می‌شمارد (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۱۹، ص ۴۴؛ بیانات در دیدار با علما و روحانیون در ۱۳۷۶/۱۰/۰۳)؛ از این رو نصرت دین را شامل این عرصه‌ها نیز می‌داند. البته لازم به ذکر است که نصرت هر چیزی به حَسَبِ خودش است؛ یعنی «نصرت در عرصه فرهنگی، به معنای نصرت فرهنگی است؛ نصرت در عرصه نظامی، به معنای نصرت نظامی است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۲، ص ۱۹۹).

با توجه به اینکه در اندیشه آیت‌الله خامنه‌ای، نصرت کردن خدا به معنای «سعی در تحقق اراده تشریحی الهی در روی زمین» (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۳۷، ص ۲۸۸؛ بیانات در دیدار با نیروی هوایی ارتش در ۱۳۹۴/۱۱/۱۹) است، نصرت جمهوری اسلامی بزرگ‌ترین مصداق یاری کردن خدا در عرصه سیاسی و اجتماعی خواهد بود؛ چون بزرگ‌ترین هدف جمهوری اسلامی زمینه‌سازی برای اجرایی شدن اسلام بر روی زمین است. ایشان بر این عقیده است که «هر کسی که جمهوری اسلامی را به هر شکلی نصرت کند، ﴿إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ﴾ است؛ خدا را نصرت کرده است.» (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۳۷، ص ۲۸۸؛ بیانات در دیدار با نیروی هوایی ارتش در ۱۳۹۴/۱۱/۱۹). در واقع، نصرت جمهوری اسلامی به معنای حمایت از حکومتی است که تلاش می‌کند اسلام را در همه عرصه‌های زندگی فردی و اجتماعی حاکم کند. از منظر ایشان، مهم‌ترین مصادیق یاری کردن نظام جمهوری اسلامی در عرصه سیاسی عبارت است از: تلاش برای حفظ عزت و آبروی ملت ایران، مجاهدت برای اقتدار ملت ایران و امت اسلامی و مجاهدت برای وحدت اسلامی. این مصادیق در عرصه فرهنگی و اجتماعی عبارت است از: اعتلای فرهنگ، سلامت محیط اخلاقی، سلامت محیط خانوادگی، تکثیر نسل و تربیت نسل جوان آماده برای اعتلای کشور، همگانی کردن اخلاق اسلامی. مهم‌ترین این مصادیق در عرصه اقتصادی چنین است: رونق دادن به اقتصاد و تولید و استقرار عدالت قضایی و عدالت اقتصادی. در عرصه علمی هم می‌توان مهم‌ترین مصادیق را گسترش علم و فناوری دانست (نک: خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۳۷، ص ۲۴۲؛ بیانات در حرم رضوی در ۱۳۹۴/۰۱/۰۱). مصادیق دیگر نصرت دین الهی در عرصه سیاسی اجتماعی، سرگرم نشدن صرف به زندگی شخصی و تمایل برای حضور در صحنه و کار برای انقلاب است و اینکه همه اقشار جامعه از کشاورز تا تاجر و از دانش‌آموز تا استاد دانشگاه، دغدغه مشارکت در حل مسائل کشور و انقلاب را داشته باشند. به این سخن توجه کنید:

اگر این نظام اسلامی مردم را از دست بدهد، مردم بی‌توجه و دلسرد شوند، ایمانشان سست شود، به فکر زندگی شخصی خودشان بیفتند، هرکسی بگوید «ما چندسال در خدمت انقلاب بودیم. دیگر بس است. برویم سراغ کارمان»، تاجر برای تجارت خود، کاسب برای کسب خود، زارع برای زراعت خود، دانشجو و طلبه برای درس خود و آن یکی برای تبلیغ خود ارزش بیشتری قائل شوند، مسائل کشور و انقلاب البته آسیب‌پذیر است. اگر خدا را

نصرت نکنیم، قضیه به عکس و طور دیگری می شود و دشمن مسلط خواهد شد (خامنه‌ای، بی تا، ج ۱۷، ص ۴۰؛ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه در ۱۳۷۴/۱۱/۲۰).

همچنین در منظومه فکری ایشان، یکی دیگر از مصادیق بارز کمک به دین خدا در عرصه سیاسی اجتماعی، «حضور مردم در انتخابات» است (خامنه‌ای، بی تا، ج ۳۷، ص ۲۸۸؛ بیانات در دیدار با نیروی هوایی ارتش در ۱۳۹۴/۱۱/۱۹). این امر بدان سبب است که ایشان انتخابات را به مثابه «تزریق خون تازه در کالبد نظام جمهوری اسلامی» می داند و تأکید می کند که شرکت مردم در انتخابات، یعنی سهیم شدن در تزریق خون تازه و تجدید نیرو برای نظام اسلامی که این کار از مظاهر نصرت شمرده می شود (جهت اطلاع از سایر مصداق‌ها نک: خامنه‌ای، بی تا، ج ۱۴، ص ۲۱؛ بیانات در سالگرد ارتحال حضرت امام در ۱۳۷۱/۰۳/۱۴)

۴-۴. معنای نصرت الهی نسبت به مؤمنان

مفسران در معنای نصرت الهی دیدگاه‌های گوناگونی دارند. فضل الله نصرت الهی را مادی و معنوی می داند. ویژگی دیگر نصرت الهی از نگاه او این است که از جایی که به اذهان خطور نمی کند، شامل مؤمنان می شود (فضل الله، ۱۴۱۹ق، ج ۱۶، ص ۸۵). آیت الله خامنه‌ای در خصوص اینکه خداوند چگونه و با چه وسیله‌ای بندگان مؤمن خود را کمک می کند، بر این باور است که نصرت الهی تنها محدود به کمک‌های معنوی نیست؛ بلکه شامل کمک‌های مادی نیز می شود. ایشان اشاره می کند که خداوند با تمام نیروهای موجود در طبیعت، مؤمنان را یاری می کند. این کمک‌ها می تواند شامل پیروزی در میدان نبرد، موفقیت در پروژه‌های علمی و اقتصادی و حتی کمک‌های ماوراء طبعی باشد (خامنه‌ای، بی تا، ج ۳۲، ص ۴۹؛ بیانات در مراسم فارغ التحصیلی دانش‌آموختگان ارتش در ۱۳۸۹/۰۸/۱۹). شبیه این توضیح را می توان در تفسیر نمونه نیز یافت:

در قلب مؤمنان نور ایمان و در روحشان تقوا، در اراده آن‌ها قدرت و در فکرشان آرامش می افکند. از سوی دیگر، فرشتگان را به یاری شما می فرستد، حوادث را به نفع شما تغییر مسیر می دهد، قلوب مردم را به شما متمایل می کند و سخنانتان را نافذ و فعالیت هایتان را پرثمر می سازد. آری یاری خدا جسم و جان و درون و برون را احاطه می کند (مکارم شیرازی و همکاران، ۱۳۷۴، ج ۲۱، ص ۴۲۶).

رهبر انقلاب همچنین بر این باور است که نصرت الهی از جایی که به اذهان خطور نمی کند، شامل مؤمنان می شود. خداوند می تواند با روش‌هایی که به فکر کسی خطور نمی کند، مؤمنان را یاری کند. این می تواند شامل اتفاقات غیرمنتظره و الهام‌های الهی باشد (خامنه‌ای، بی تا، ج ۱۳، ص ۷۴؛ بیانات در دیدار با اعضای ستاد پیگیری قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت در ۱۳۷۰/۰۹/۳۰). همچنین ایشان بر این باور است که وعده نصرت الهی یک وعده محقق‌الوقوع است و تردیدی در آن وجود ندارد. آیه وعده نصرت، از محکمت قرآن و مدلول آن کاملاً واضح است. بنابراین، مؤمنان باید منتظر تحقق این وعده باشند. البته تحقق نصرت الهی به مصلحت خداوند بستگی دارد و ممکن است بلافاصله پس از نصرت مؤمنان محقق نشود و زمان آن به اراده و مصلحت خداوند بستگی دارد. این دیدگاه نشان می دهد که مؤمنان باید همواره امیدوار و تلاشگر باشند و نصرت الهی را در زمان مقدر آن انتظار بکشند.

۴-۵. مصادیق نصرت الهی نسبت به مؤمنان در دوره معاصر

آیات قرآن در زمان‌های مختلف ساری و جاری است (نک: مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۲۳، ص ۱۹۷) و بر این اساس، یکی از مؤلفه‌های تفسیر اجتماعی، توجه به مسائل و موضوعات دوره معاصر است. به همین دلیل یکی از خصوصیات تفسیری آیت الله خامنه‌ای، جری و

تطبیق آیات قرآن است. ایشان با هدف عینی و ملموس کردن و نشان دادن وقوع امداد الهی در عصر حاضر، به نمونه‌هایی اشاره می‌کند که دست نصرت خداوند در آن‌ها بعینه دیده می‌شود.

از منظر ایشان، «برپایی نظام جمهوری اسلامی ایران» یکی از مصادیق نصرت الهی است. آیت‌الله خامنه‌ای بر این باور است که شکل‌گیری نظام اسلامی در دنیایی که تحت سلطه ابرقدرت‌هاست، مصداق بارزی از نصرت خداوند است. در این دنیای مادی معاصر، ابرقدرت‌ها تلاش می‌کنند اسلام و معارف اسلامی را سرکوب کنند. از طرفی، شکل‌گیری یک نظام اسلامی در نقطه‌ای که بیشترین نفوذ عوامل قدرت‌های منحرف‌کننده وجود دارد، دستاوردی بزرگ است که جز با نصرت الهی به دست نمی‌آید (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۳۶، ص ۲۴؛ [بیانات در دیدار با مسئولان نظام در ۱۶/۰۴/۱۳۹۳](#)). چند نمونه دیگر از مظاهر نصرت الهی از نگاه ایشان عبارت است از: پیروزی در جنگی که صدام به ملت ایران تحمیل کرد و همه صاحب‌نظران و تحلیل‌گران و نخبگان، به استثنای عده‌ای اندک، به طور قاطع صدام را پیروز این جنگ و ایران را شکست‌خورده می‌دانستند (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۳۱، ص ۲۶؛ [بیانات در دیدار با اعضای بیت رهبری در ۱۸/۰۵/۱۳۸۸](#))، آزادی اسرای جنگ تحمیلی علی‌رغم نامتوازن بودن شرایط اسرای ایرانی و عراقی (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۳۱، ص ۲۶)، ایستادگی غزه با وجود محاصره کامل، سقوط رژیم خانن و فاسد حسنی مبارک، پدید آمدن موج پر قدرت بیداری اسلامی در منطقه، برافتادن پرده نفاق و تزویر از چهره آمریکا و انگلیس و فرانسه و تفر روزافزون ملت‌های منطقه از آنان و گرفتاری‌های پی‌درپی و بی‌شمار رژیم صهیونیستی (از مشکلات سیاسی و اقتصادی و اجتماعی داخلی تا انزوای جهانی و انزجار عمومی حتی در دانشگاه‌های اروپایی) (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۳۳، ص ۳۸؛ [بیانات در کنفرانس حمایت از انتفاضه فلسطین در ۰۹/۰۷/۱۳۹۰](#)).

۴-۶. ثمره نصرت الهی نسبت به مؤمنان

آیت‌الله خامنه‌ای با بهره‌گیری از آیات نظیر و با ارائه نمونه‌ای از تفسیر قرآن به قرآن بر این عقیده است که عزت و وحدت و اقتدار، در گرو باور به وعده‌های الهی، از جمله وعده نصرت الهی است و در این راستا به آیه «إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ...» (آل عمران: ۱۶۰) استناد می‌کند. در این آیه، نصرت با «غالب» هم‌نشین شده است. «غالب» اسم فاعل از ماده «عَلَبَ يَعْلِبُ» است. به گفته صاحب مقایس اللغة، این ماده در اصل به معنای چیره‌شدن، قوت، قهر و شدت است (ابن فارس، ۱۴۰۴ق، ج ۴، ص ۳۸۸). صاحب التحقيق معنای مرکزی ماده «غلب» را تفوق همراه با قدرت بیان کرده و قهر، شدت، استیلا و غلظت را از لوازم معنایی آن دانسته است (مصطفوی، ۱۳۶۸، ج ۷، ص ۲۴۸). این آیه با کاربرد لای نفی جنس، هرگونه شکست را برای مؤمنانی که برای نصرت دین الهی قیام

کرده‌اند، به کلی نفی می‌کند. این مطلب در قالب قیاس منطقی چنین تصویر می‌شود:

صغرای قیاس: یاری کردن دین خدا موجب نصرت الهی می‌شود.

کبرای قیاس: نصرت الهی موجب شکست نخوردن می‌شود.

به سخنی از رهبر انقلاب در این رابطه توجه کنید:

این جریان عظیم انقلابی در کشور، دارند اهداف الهی را دنبال می‌کنند؛ ایجاد جامعه اسلامی را دارند دنبال می‌کنند؛ تحقق شریعت الهی را در کشور دارند طلب می‌کنند و دنبال می‌کنند. پس کار خداست، راه خداست، نصرت خداست. وقتی نصرت خدا شد، خدای متعال هم نصرت خواهد کرد؛ و وقتی خدای متعال نصرت کرد، «فَلَا غَالِبَ لَكُمْ»؛ هیچ‌کس بر شما غلبه نخواهد کرد (خامنه‌ای، بی تا، ج ۴۱، ص ۴۵).

ایشان یکی از مصادیق عاجز ماندن دشمنان برای غلبه بر مؤمنان را تجربه ملت ایران بعد از انقلاب اسلامی دانسته و بر این نظر است که ملت ایران در برابر توطئه‌های قدرت‌های مادی، از جمله تلاش برای تجزیه کشور، کودتا، راه انداختن جنگ تحمیلی و وضع تحریم و تشدید آن‌ها، از خود مقاومت نشان داد و خود را تقویت کرد؛ این یعنی نصرت دین خدا در سطح اجتماعی از جانب ملت ایران. به خاطر این عملکرد، نصرت خدای متعال شامل حال ملت ایران شد؛ به گونه‌ای که:

امروز قدرت جمهوری اسلامی با روزهای اول قابل مقایسه نیست؛ به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای، در یک مواردی یک قدرت جهانی. در یک مسائلی کشور شما یک قدرت جهانی است، در عداد قدرت‌های جهانی است، نظر و رأی در برخی از مسائل عالم، از نظر و رأی قدرت‌های درجه یک دنیا مؤثرتر است. امروز این جوری است. تبدیل شده به یک چنین چیزی؛ یعنی نصرت الهی آمد: ﴿إِنْ تَتَّصِرُوا لِلَّهِ﴾ این که شما کردید، دنبالش ﴿يَنْصُرْكُمْ﴾ را آورد. خدا یاری کرد شما را. اگر خدا یاری نمی‌کرد، نمی شد (خامنه‌ای، بی تا، ج ۳۷، ص ۲۸۸).

از دیگر ثمرات نصرت الهی می‌توان به این نکته اشاره کرد که از نظر رهبر انقلاب، اصلی‌ترین عامل پیشرفت و موفقیت امام خمینی رحمته الله علیه آن بود که با همه وجود به وعده نصرت الهی اعتقاد و اعتماد داشت:

عامل اصلی پیشرفت امام بزرگوار ما و موفقیت او این است که به یک اصل قرآنی، به یک حقیقت قرآنی، با همه وجود، با همه دل، ایمان آورد و با همه توان در راه آن تلاش و کار کرد. آن اصل قرآنی همان چیزی است که در این آیه شریفه ﴿إِنْ تَتَّصِرُوا لِلَّهِ يَنْصُرْكُمْ وَ يَبِيَّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾ و در آیات متعدد دیگر از آن یاد شده و بر آن تأکید شده است (خامنه‌ای، بی تا، ج ۲۸، ص ۱۱).

۴-۷. نسبت نصرت دین الهی و نصرت مؤمنان

ممکن است سؤال شود که چه نسبتی بین نصرت دین خدا توسط مؤمنان و نصرت مؤمنان از سوی خدای متعال وجود دارد؟ آیا نسبت بین آن‌ها تساوی است یا نسبت دیگری برقرار است؟ به بیان دیگر، در مقابل یک قدم نصرت دین خدا، خدای متعال چند قدم در نصرت مؤمنان برمی‌دارد؟ رهبر انقلاب اینچنین به این سؤال پاسخ می‌دهد:

ما نصرتی را که خودمان در باره دین خدا می‌کنیم، نسبت این را با نصرتی که خدا می‌کند، اگر بخواهیم بسنجیم، از نسبت یک به صد و یک به هزار هم بیشتر است. ما یک قدم برمی‌داریم، اما خداوند متعال نصرتش را وقتی شامل حال ما می‌کند، در حقیقت صد و هزار قدم ما را به جلو می‌برد. بنابراین فاصله بین نصرت ما و نصرت خدا بسیار زیاد است (خامنه‌ای، بی تا، ج ۲۸، ص ۱۱).

بنابراین اگر مؤمنان در دفاع از دین خدا قیام و حرکتی کنند، خدای متعال به حرکت آن‌ها برکت می‌دهد و هزاران حرکت و فعل و انفعال را در فضای زندگی به وجود می‌آورد تا تحول لازم ایجاد شود؛ مانند امام خمینی رحمته الله علیه که زحمت و سختی‌های قیام لله را قبول کرد و وارد میدان شد و خدای متعال هزاران حرکت مردم را بر قدم اول امام مترتب کرد و آنچه اتفاق افتاد، به یک معجزه شبیه بود؛ یعنی تشکیل نظام مبتنی بر اسلام در یک نقطه حساس به خاطر این حرکت امام. این حرکت البته آماج دشمنی و کینه همه صاحبان زور و زر در سرتاسر

عالم بود؛ اما برخلاف نظر آن‌ها، این حقیقت تحقق پیدا کرد. آیت‌الله خامنه‌ای در تبیین و تسهیل فهم این حقیقت، از تمثیلی بهره برده و آن را به نسبت نقش انسان و خدا در رویدن و ثمر دادن درخت تشبیه کرده است:

شما یک نهال کوچک را در خاک فرومی‌کنید. از شما فقط همین کار است. این، کار کمی است. اما این نهال با میلیون‌ها فعل و انفعال در خاک و در خود بافت گیاهی، در فضا و هوا به یک درخت بزرگ تبدیل می‌شود؛ شاخ و برگ می‌دهد؛ میوه می‌دهد و نسبت به آن وضعیت اول، صدها و هزارها برابر تغییر پیدا می‌کند. کار شما در مقابل آن همه فعل و انفعالات هیچ است؛ اما اگر شما همان کار کوچک را که نشانند این نهال در زمین است انجام ندهید، این همه فعل و انفعالات انجام نمی‌گیرد (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۲۸، ص ۱۱).

مستند این تشبیه، آیات ۶۳ و ۶۴ سوره واقعه است که خداوند متعال می‌فرماید: ﴿أَفَرَأَيْتُمْ مَا تَحْرُثُونَ * أَأَنْتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾ (واقعه: ۶۳-۶۴). مفسران در توضیح تفاوت بین «تَحْرُثُونَ» (کشت کردن) و «تَزْرَعُونَهُ» (رویاندن) می‌گویند، کار انسان در زراعت، تنها افشاندن دانه است؛ به‌ویژه در کشت دیم که وابسته به باران است. اما این خداوند است که درون دانه، یک سلول زنده بسیار کوچک آفریده است که وقتی در محیط مناسبی قرار می‌گیرد، رشد می‌کند، از مواد غذایی موجود در دانه استفاده می‌کند، جوانه می‌زند، ریشه می‌دواند و سپس از مواد غذایی زمین استفاده می‌نماید. دستگاه‌ها و لابراتوارهای موجود در درون گیاه به کار می‌افتند و ساقه، و شاخه و خوشه را می‌سازند. گاهی از یک دانه، صدها یا هزاران دانه دیگر برمی‌خیزد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴، ج ۲۳، ص ۲۵۰).

۴-۸. نسبت و رابطه آیه با آیات تناقض‌نما

بر اساس آیات قرآنی، نصرت مؤمنان سنت و وعده قطعی خداوند است. آیات ﴿إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ﴾ (محمد: ۷)، «وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ» (حج: ۴۰)، و «إِنْ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ» (آل‌عمران: ۱۶۰) بر این نکته تأکید دارد که اگر مؤمنان در راه خدا تلاش کنند، خداوند نیز آنان را یاری خواهد کرد. با این حال، دسته دیگری از آیات نشان می‌دهد انبیای الهی و پیروانشان به شیوه‌ای دلخراش به شهادت رسیده‌اند. برای مثال، طبق آیه ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِالْآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ﴾ (آل‌عمران: ۲۱) علاوه بر انبیا، امران به قسط و عدل نیز کشته شده‌اند. همچنین آیات ﴿قَتَلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ * النَّارِ ذَاتِ الْوُفُودِ * إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ * وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ﴾ (بروج: ۴-۷) نشان می‌دهد مؤمنان بی‌گناه به آتش سوزانده شده‌اند. در نگاه اولیه، بین این آیات و آیات دسته اول تعارضی مشاهده می‌شود. آیت‌الله خامنه‌ای در حل این تعارض ظاهری معتقد است که وظیفه مؤمنان، حمایت و دفاع از دین و مکتب الهی است و خداوند حامی و یاور آن‌هاست؛ اما حمایت الهی لزوماً به معنای حمایت از تک‌تک افراد نیست، بلکه گاهی اوقات پیروزی به صورت تدریجی رخ می‌دهد. پیروزی تدریجی بدین معناست که یک نسل از مؤمنان ضربات اولیه را به دشمن وارد می‌کنند و در این راه به فیض شهادت یا اسارت نایل می‌شوند. شهادت انبیا و پیروانشان اگرچه دردناک است، می‌تواند برای سایر مؤمنان به‌عنوان یک پیروزی معنوی و الهام‌بخش تلقی شود؛ به این معنا که نسل‌های آینده راه آن‌ها را ادامه دهند و به پیروزی نهایی برسند. بنابراین، این پیروزی برای مجموع مؤمنان محسوب می‌شود: «خدای متعال وعده داده است که اگر کسی او را نصرت کند، او هم نصرتش خواهد کرد. بروبرگرد ندارد. اگر کسی برای خدا تلاش و حرکت کند، پیروزی نصیبش خواهد شد؛ نه اینکه به هر یک نفر پیروزی می‌دهند» (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۱۸، ص ۱۴).

هنگامی که از منظری جامع و تحلیلی به جهان بنگریم، نباید یک گوشه از دنیا یا یک برهه زمانی خاص را مدنظر قرار دهیم؛ بلکه باید قافله بشریت محل توجه ما باشد که از گذشته‌های دور و ناپیدا آمده و آینده‌ای بسیار دور را به‌عنوان مقصد خود انتخاب کرده است.

تتها در این صورت است که می‌توان سود و زیان و پیروزی و شکست را به‌درستی محاسبه کرد. در این نگرش، موفقیت و شکست نه تنها در یک دوره زمانی کوتاه یا یک منطقه جغرافیایی خاص، بلکه در طول تاریخ بشر و در سراسر جهان ارزیابی می‌شود. این دیدگاه وسیع و بلندمدت، ما را قادر می‌سازد تا ارزیابی درستی داشته باشیم (جوادی آملی، ۱۳۸۸، ج ۱۶، ص ۳۸۳).

همچنین با دقت در سخنان رهبر انقلاب درمی‌یابیم که نصرت الهی لزوماً به معنای حفظ کردن افراد و حمایت از بدن‌های آن‌ها نیست. خدای متعال تضمین نکرده است که پیکر ناصران دین الهی را حفاظت کند. به این سخن توجه کنید: «البتة نصرت الهی به معنای این نیست که آزمایش‌های دشوار و سخت نیست. چرا. ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ﴾ (بقره: ۱۵۵). این‌ها هست و همه این‌ها در سر راه مبارزه وجود دارد» (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۲۵، ص ۱۰). استناد به این آیه نشان می‌دهد از نظر ایشان مؤمنی که در راه دفاع از دین الهی قدم برمی‌دارد، ممکن است دچار نقص و سختی در جان، عضو، مال، امنیت و غذا شود. خطاب آیت‌الله خامنه‌ای خطاب به آزادگان در بند زندان‌های رژیم بعث چنین است:

اسارت، هجران کشیدن، شکنجه شدن هرچند یازده سال طول کشید، نصرت خدا شامل حال شما شد و پیروز شدید... هیچ پیروزی‌ای برای ملتی که انقلابی است و مثل ماست، به این بزرگی و به این کمال و به این شیرینی نیست. همه دنیا در مقابل شما آمدند، میلیاردها صرف کردند، مجهزترین وسایل جنگی را آوردند، قدرتمندترین قدرت‌ها با هم همدست شدند، از شرق و غرب کمک گرفتند، وسایل تبلیغاتی را با قوت هرچه تمام‌تر وارد کردند، هشت سال هم جنگیدند، بعدش دو سال هم چک‌وچانه زدند، آخرش نشد. کدام کشور و ملتی، برای قدرت و پیروزی خود، نشانه‌ای بالاتر از این می‌تواند داشته باشد؟! (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۱۲، ص ۵۲).

از این رو می‌توان گفت پیروزی همیشه به معنی غلبه ظاهری و جسمانی بر دشمن نیست؛ بلکه آن چیزی که منظور از نصرت الهی است، نصرت دین و مکتب و شخصیت حقوقی مؤمنان است. چون عنصر حیات‌بخش فقط دین خداست که باید زنده بماند و زندگی مؤمنان و انبیا وابسته به آن است (جوادی آملی، ۱۳۸۹ الف، ج ۱۰، ص ۵۰۳). گفتاری که می‌تواند مؤید این نکته باشد، چنین است:

خدای متعال وعده داده است که اگر کسی او را نصرت کند، او هم نصرتش خواهد کرد. برو برگرد ندارد. وقتی مجموعه‌ای حرکت می‌کند، البته شهادت‌ها هست، سختی‌ها هست، رنج‌ها هست؛ اما پیروزی هم هست: ﴿وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ﴾. نمی‌فرماید که نصرت می‌دهیم؛ خون هم از دماغ کسی نمی‌آید. نه! ﴿فَيَقْتُلُونَ وَ يُقْتَلُونَ﴾ (توبه: ۱۱۱): می‌کشند و کشته می‌شوند؛ اما پیروزی به دست می‌آوردند (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۱۸، ص ۱۴).

شهادت نه شکست که پیروزی است؛ پیروزی خون بر شمشیر. امام حسین علیه السلام با قیام خود در برابر یزید، راهی را پیمود که نه تنها دفاع از دین و حقیقت بود، بلکه چهره واقعی بنی‌امیه را نیز برملا ساخت. بنی‌امیه که ادعای خلافت پیامبر صلی الله علیه و آله را داشتند، در صدد بازگشت به دوران جاهلیت بودند. امام حسین علیه السلام و یارانش با نثار خون خود، مسلمانان را از خطر بنی‌امیه آگاه کردند و اسلام را از سقوط نجات دادند (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۴۴، ص ۳۲۹). آیا می‌توان گفت که آنان در کربلا مغلوب شدند؟ پیروزی انبیا و مؤمنان، پیروزی در یک نبرد کوتاه‌مدت نیست؛ بلکه پیروزی در طول تاریخ است. آنان توانستند اهداف والای خود را پیش ببرند، پیروانی بی‌شمار جذب کنند و خط مکتبی خود را استمرار بخشند. ایستادگی در برابر طوفان حوادث و برافراشتن پرچم حق، دستاوردی است که حتی امروز نیز افکار اکثریت مردم جهان را به خود جلب کرده است. این پیروزی فراتر از شمشیر و خون است؛ پیروزی روح بر ماده و ارزش‌های الهی بر طغیان ظالمان است.

نکنه دیگر اینکه با توجه به اسلوب شرط در آیه، نصرت الهی نسبت به مؤمنان مشروط است، نه مطلق. در آیه مشروط بودن با «ان» شرطیه بیان شده است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ...﴾ (محمد: ۷)؛ از این رو مؤمنان گاهی از سر عمل نکردن به سنت‌های الهی طعم تلخ شکست را چشیده‌اند. در این زمینه سخن ذیل از رهبر انقلاب می‌تواند مورد استناد قرار گیرد:

«این به‌خاطر این است که به سنت‌های دیگر الهی عمل نشده است؛ به‌خاطر این است که حرکت نشده، قیام نشده، اقدام نشده. یک ملتی اگر مؤمن به خدا بود، اما تلاش نکرد، مجاهدت نکرد، البته لگدمال می‌شود»
(خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۳۳، ص ۵۷).

همچنین ایشان در جای دیگر، نداشتن صبر یا ایمان کافی از سوی پیروان رهبران الهی را دلیلی بر فقدان نصرت خداوند برای بندگان دانسته است:

همه‌جا موفقیت‌هایی که مردان و رهبران و بزرگان الهی کسب کردند، در گرو ایمان و صبر بوده است و همه‌جا آنجایی که رهبران بزرگ الهی و داعیان حق و حقیقت شکست خورده‌اند، بر اثر نداشتن مایه کافی از ایمان یا از صبر بوده؛ بدون بروبرگرد»
(خامنه‌ای، ۱۳۹۶، ص ۴۷۴).

نداشتن صبر از نظر ایشان بدین معناست که مؤمنانی که قدم در راه دفاع از دین نهاده‌اند، نه تنها نباید بر اثر مشکلات و سختی‌ها و تهدیدها در مسیر مبارزه و دفاع دچار ترس و جبن شوند، بلکه لازم است در این راه صداقت و پایداری خود را نیز اثبات کنند (خامنه‌ای، بی‌تا، ج ۲۵، ص ۱۰؛ بیانات در دیدار نمایندگان مجلس شورای اسلامی در ۱۳۸۲/۰۳/۰۷).

نتیجه‌گیری

با توجه به سؤالات مطرح در ابتدای بحث، نتایج را می‌توان چنین برشمرد:

۱. نصرت الهی به معنای یاری مظاهر الهی مانند دین، ارزش‌های الهی، انبیا و اولیای خداست. این یاری مراتب مختلفی دارد؛ از جمله مرتبه قلبی (ایجاد انگیزه قوی برای غلبه بر تمایلات نفسانی و همسو کردن آن با دستورات دین)، مرتبه زبانی و مرتبه عملی. نصرت عملی صرفاً به معنای انجام اعمال عبادی نیست؛ بلکه به معنای مبارزه با مخالفان دین و تلاش برای حاکمیت دین خداست. تفسیر گسترده این مفهوم، بر این باور تأکید دارد که هیچ عملی به اندازه نصرت دین خدا دشوار نیست. این آیه از روحیه سهل‌انگاری و سستی و عافیت‌طلبی انتقاد می‌کند و بر اهمیت تلاش عملی برای دستیابی به نصرت الهی تأکید می‌ورزد.

۲. رهبر انقلاب با تفسیری جامع و فراگیر از مفهوم نصرت الهی، آن را فراتر از پیروزی نظامی مطرح می‌کند و بر اهمیت تلاش در عرصه‌های فکری، علمی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی تأکید می‌ورزد. این موارد نشان‌دهنده روش تفکر اسلامی انقلابی است که در آن، دین به‌عنوان یک نظام همه‌جانبه و پویا در نظر گرفته می‌شود. این روش تفکر بر جامع‌نگری، کلان‌نگری، کاربردی بودن، توجه به مردم و پیشرفت و توسعه تأکید دارد. در این روش، دین تنها محدود به عبادات فردی نیست؛ بلکه شامل عمل جامعه، اقتصاد، سیاست و موضع‌گیری‌های سیاسی نیز می‌شود. تلاش برای حاکمیت اسلام و اجرای قوانین الهی، اعتلای فرهنگ، رونق اقتصاد و تولید و گسترش علم و فناوری از مصادیق بارز نصرت الهی در این روش تفکر است.

۳. آیت‌الله خامنه‌ای نسبت به موضوع نصرت الهی رویکرد و اندیشه‌ای جامع و کلان‌نگر و الهام‌بخش دارد. ایشان نصرت الهی را به‌عنوان یک اصل اساسی در اسلام مطرح می‌کنند که شامل کمک‌های مادی و معنوی خداوند به مؤمنان است. این رویکرد نشان‌دهندهٔ بینش ایشان به نقش خداوند در سرنوشت مؤمنان و جامعهٔ اسلامی است. آیت‌الله خامنه‌ای بر این باور است که نصرت الهی فراتر از تصورات انسان است و باید همواره منتظر تحقق آن در زمان مقدر آن بود. این دیدگاه نشان‌دهندهٔ اعتماد ایشان به وعده‌های الهی و لزوم امیدواری و تلاش در راه اعتلای دین خداست. رویکرد آیت‌الله خامنه‌ای به نصرت الهی را می‌توان به‌عنوان یک الگوی الهام‌بخش برای جوامع و گروه‌های مذهبی در نظر گرفت که بر نقش خداوند به‌عنوان عاملی اساسی در موفقیت و پیروزی مؤمنان تأکید می‌کند. می‌توان از این الگوی الهام‌بخش به‌عنوان یک راهنمای عملی برای جوامع و گروه‌های مذهبی در مواجهه با چالش‌ها و موانع استفاده کرد.

۴. برخی از مظاهر اجتماعی نصرت الهی، شامل برپایی جمهوری اسلامی ایران علی‌رغم مخالفت ابرقدرت‌ها، پیروزی در جنگ تحمیلی، آزادی اسرای جنگ، ایستادگی غزه در برابر محاصره، بیداری اسلامی در منطقه و انزوای جهانی رژیم صهیونیستی است. آیت‌الله خامنه‌ای بر این باور است که مهم‌ترین ثمرهٔ نصرت دین خدا، نفی شکست برای مؤمنان است. نسبت بین نصرت دین خدا توسط مؤمنان و نصرت مؤمنان توسط خداوند، نسبت تساوی نیست؛ بلکه بسیار فراتر از آن است. اگر مؤمنان در دفاع از دین خدا قیام کنند، خداوند به حرکت آن‌ها برکت می‌دهد و تحولات عظیمی را در زندگی آن‌ها ایجاد می‌کند.

۵. ایشان همچنین نکاتی را در رابطه با آیات مورد بحث و شهادت انبیا و شکنجهٔ مؤمنانی که در راه نصرت دین تلاش کرده‌اند، بیان می‌کنند. نخست اینکه نصرت الهی لزوماً به معنای پیروزی تک‌تک افراد نیست؛ بلکه گاهی اوقات پیروزی تدریجی است که نسل‌های آینده آن را به سرانجام می‌رسانند. دوم اینکه نصرت الهی به معنای حفاظت از بدن افراد نیست؛ بلکه هدف اصلی آن، حمایت از دین و شخصیت حقوقی مؤمنان است. سوم اینکه نصرت الهی نسبت به مؤمنان مشروط است و در صورت پیروی نکردن از سنت‌های الهی، ممکن است آن‌ها شکست را تجربه کنند. سرانجام اینکه در برخی موارد، نداشتن صبر یا ایمان کافی از سوی پیروان رهبران الهی، دلیل فقدان نصرت الهی است.

فهرست منابع

قرآن کریم .

- آلوسی، محمود بن عبدالله (۱۴۱۵ق). روح المعانی فی تفسیر القرآن. دارالکتب العلمیه.
- ابن فارس، ابوالحسین احمد (۱۴۰۴ق). معجم مقاییس اللغة. مکتبه الاعلام الاسلامی.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۸). تفسیر تسنیم. مرکز نشر اسراء.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۹). تفسیر تسنیم. مرکز نشر اسراء.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۲). شورای عالی انقلاب فرهنگی (به کوشش دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای). انتشارات انقلاب اسلامی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۶ق). طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن. انتشارات موسسه ایمان جهادی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۸). نهج البلاغه: شرح بخش‌هایی از نهج البلاغه. انتشارات انقلاب اسلامی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۴۰۲). تفسیر سوره‌ی صف. انتشارات انقلاب اسلامی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (بی‌تا). بیانات، انتشارات انقلاب اسلامی.
- خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۹۶). روشنای علم. انتشارات انقلاب اسلامی.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۰۴ق). المفردات فی غریب القرآن. دارالعلم.
- شریف الرضی، محمد بن حسین (۱۴۱۴ق). نهج البلاغه (صبحی صالح، مصحح). نشر هجرت.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۴۱۷ق). المیزان فی تفسیر القرآن. دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین.
- طوسی، محمدبن حسن (۱۴۱۳ق). التبیان فی تفسیر القرآن. دار احیاء التراث العربی.
- فخررازی، محمدبن عمر (۱۴۲۰ق). مفاتیح الغیب. دار احیاء التراث العربی.
- فضل الله، محمدحسین (۱۴۱۹ق). تفسیر من وحی القرآن، بیروت. دار الملائک للطباعه و النشر.
- مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳ق). بحار الأنوار. دار احیاء التراث العربی.
- مدرسی، محمدتقی (۱۴۱۹ق). من هدی القرآن. دارالقاری.
- المراغی، احمد مصطفی (بی‌تا). تفسیرالمراغی. دار احیاء التراث العربی.
- مصطفوی، حسن (۱۳۶۸). التحقیق فی کلمات القرآن الکریم. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- مکارم شیرازی، ناصر و همکاران (۱۳۷۴). تفسیر نمونه. دارالکتب الاسلامیه.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Interpretative Analysis of Divine Assistance Verses in Ayatollah Khamenei's Quranic Thought With Emphasis on the Verses "Indeed, Allah will surely support those who support Him" and "If you support Allah, He will support you"

Sajjad Mohammadfam ¹ Hadi Ghafari Iri Uliya ²

1. Assistant Professor of Quranic Sciences and Hadith, Faculty of Theology and Islamic Studies, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran (Corresponding Author).
2. Master's Student in Quranic Sciences and Hadith, Faculty of Theology and Islamic Studies, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

Corresponding Email: ac.mohammadfam@azaruniv.ac.ir

 <https://doi.org/10.22034/jksl.2024.467553.1370>

Introduction

In the complex world of politics and international relations, reliance on divine traditions and Quranic promises serves as a source of inspiration and guidance for religious communities and leaders. The tradition of divine assistance, emphasized in the two verses: "Indeed, Allah will surely help those who help Him" (Quran 22:40) "If you help Allah, He will help you" (Quran 47:7), is a fundamental concept in Islam, stressing God's support for those who strive for truth and righteousness. The frequent repetition of these phrases (more than one hundred times) in the speeches of Ayatollah Khamenei highlights their pivotal role in his Quranic and political thought. The prominent place of these verses in his ideology necessitates an in-depth analysis of their application in his Quranic framework. The significance of interpreting these verses in Ayatollah Khamenei's Quranic thought stems from several factors: Their influence on foreign policy, Their inspirational role for religious communities, Their explanation of the relationship between religion and politics, Their relevance to contemporary challenges. This research seeks to examine the interpretation and application of these two verses within Ayatollah Khamenei's Quranic thought. Key topics include: The relationship between divine assistance and support for religion, The social manifestations of supporting religion in the Islamic community, The role of believers in upholding religion, The impact of religious support on social life.

Methodology

This study employs a descriptive-analytical approach, examining Ayatollah Khamenei's speeches and writings to extract, categorize, and analyze all instances in which he references the two key verses. To ensure comprehensive data collection, the Hadith-e Vilayat software-which compiles the complete works and speeches of Ayatollah Khamenei-was utilized. Through this software, all references to these two verses in his written and spoken materials were extracted. The core concepts and subthemes related to divine assistance in his thought were identified, categorized, and analyzed.

Findings

Divine assistance refers to supporting divine manifestations, including faith, divine values, prophets, and righteous leaders. This support occurs at different levels, such as: Spiritual support (inner motivation to overcome selfish desires and align with divine commands) Verbal support (promoting faith and truth through speech) Practical support (engaging in actions that uphold religious principles and combat opposition) Practical support is not limited to acts of worship; rather, it extends to defending religion against opposition and striving for the establishment of divine rule. Ayatollah Khamenei interprets divine assistance beyond military victory, emphasizing its comprehensive scope across: Intellectual and academic endeavors, Cultural and social efforts, Political and economic advancements. In his perspective, striving for Islamic governance, implementing divine laws, promoting religious culture, boosting economic prosperity, and advancing science and technology are all manifestations of divine assistance. Ayatollah Khamenei's perspective on divine assistance is characterized by a comprehensive, strategic, and inspirational outlook. He views it as a fundamental principle of Islam, encompassing both material and spiritual aid from God to believers. Social Manifestations of Divine Assistance. Some real-world examples of divine assistance in his thought include: The establishment of the Islamic Republic of Iran, despite opposition from global superpowers, Victory in the Iran-Iraq war, The release of war prisoners, Gaza's resilience against blockade, The Islamic Awakening movements in the region, The global isolation of the Zionist regime. Ayatollah Khamenei asserts that the greatest outcome of supporting God's religion is the denial of defeat for believers. He argues that the relationship between believers supporting God's religion and God granting them victory is not an equal exchange but an immeasurably greater divine favor. If believers rise to defend religion, God will bless their efforts and create monumental transformations in their lives. Furthermore, he highlights the sacrifices of prophets and the suffering of believers who endured hardship in their mission to uphold divine values. He stresses that divine assistance does not always guarantee immediate personal victory but rather unfolds over time, often across generations. Ayatollah Khamenei also emphasizes that: Divine assistance does not necessarily mean individual survival; rather, it aims to protect faith and the collective identity of believers. Divine assistance is conditional—believers must adhere to divine laws; otherwise, failure is possible. A lack of patience or weak faith among believers can hinder divine assistance.

Conclusion

Ayatollah Khamenei's perspective on divine assistance reflects a revolutionary Islamic approach to religious thought, where religion is viewed as a comprehensive and dynamic system that extends beyond personal worship to encompass society, economy, politics, and strategic decision-making. His interpretation of divine assistance illustrates his deep trust in divine promises, urging believers to remain hopeful and strive for the advancement of God's religion. Ayatollah Khamenei's approach to divine assistance serves as an inspirational model for religious communities and organizations, highlighting the central role of God's support in ensuring the success and victory of believers. This model provides practical guidance for facing contemporary challenges, reinforcing the importance of perseverance and faith in divine promises.

Keywords

Ayatollah Khamenei, Divine Assistance, Support for Believers, Quranic Interpretation.

Author contributions

ADS: Writing - original draft, Writing - review & editing.

Conflict of interest

The author affirms that this research was conducted without any commercial or financial affiliations that could be interpreted as a potential conflict of interest.

Publisher's note

All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors, and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.

References

The Holy Quran.

Ālūsī, M. b. 'A. (1994). Rūḥ al-ma'ānī fī tafsīr al-Qur'ān. Dār al-Kutub al-'Ilmiyya. [In Arabic]

Faḍlallāh, M. Ḥ. (1998). Tafsīr min waḥy al-Qur'ān. Dār al-Malāk lil-Ṭibā'a wa al-Nashr. [In Arabic]

Fakhr al-Dīn Rāzī, M. b. 'U. (1999). Mafāṭīḥ al-ghayb. Dār Iḥyā' al-Turāth al-'Arabī. [In Arabic]

Ibn Fāris, A. b. A. (1984). Mu'jam maqāyīs al-lughah. Maktabat al-I'lām al-Islāmī. [In Arabic]

Javādī Āmulī, 'A. (2009). Tafsīr-e tasnīm. Markaz-e Nashr-e Isrā. [In Persian]

Javādī Āmulī, 'A. (2010). Tafsīr-e tasnīm. Markaz-e Nashr-e Isrā. [In Persian]

Khāmene'ī, S. 'A. (1976). The General Plan of Islamic Thought in the Quran. Īmān Jahādī Institute Publications. [In Persian]

Khāmene'ī, S. 'A. (2013). Shurā-ye 'ālī-ye enqilāb-e farhangī (Ed. Daftar-e Ḥifẓ va Nashr-e Āthār-e Ḥazrat Āyatollāh al-'Uẓmā Khāmene'ī). Enqilāb-e Eslāmī Publication. [In Persian]

Khāmene'ī, S. 'A. (2017). Rowshanā-ye 'ilm. Enqilāb-e Eslāmī Publication. [In Persian]

Khāmene'ī, S. 'A. (2019). Nahj al-Balāghah: Commentary on Selected Sections of Nahj al-Balāghah. Islamic Revolution Publications. [In Persian]

Khāmene'ī, S. 'A. (2023). Tafsīr-e sūrat al-Ṣaff. Enqilāb-e Eslāmī Publication. [In Persian]

Khāmene'ī, S. 'A. (n.d.). Bayānāt. Enqilāb-e Eslāmī Publication. [In Persian]

Madrassī, M. T. (1998). Min hudā al-Qur'ān. Dār al-Qārī'. [In Arabic]

Majlisī, M. B. (1983). Biḥār al-anwār. Dār Iḥyā' al-Turāth al-'Arabī. [In Arabic]

Makārem Shīrāzī, N., & Colleagues. (1995). Tafsīr-e nemūneh. Dār al-Kutub al-Eslāmīya. [In Persian]

Marāghī, A. M. (n.d.). Tafsīr al-Marāghī. Dār Iḥyā' al-Turāth al-'Arabī. [In Arabic]

Muṣṭafavī, H. (1989). Al-Taḥqīq fī kalimāt al-Qur'ān al-karīm. Vezārat-e Farhang va Ershād-e Eslāmī. [In Persian]

Rāghib Eṣfahānī, Ḥ. b. M. (1984). Al-Mufradāt fī gharīb al-Qur'ān. Dār al-'Ilm. [In Arabic]

Sharīf Raḍī, M. b. Ḥ. (1993). Nahj al-balāghah (Ṣ. Ṣāliḥ, Ed.). Nashr-e Hijrat. [In Arabic]

Ṭabāṭabā'ī, S. M. Ḥ. (1996). Al-Mīzān fī tafsīr al-Qur'ān. Eslāmī-ye Jāme'a-ye Modarresīn Publication. [In Arabic]

Ṭūsī, M. b. Ḥ. (1992). Al-Tibyān fī tafsīr al-Qur'ān. Dār Iḥyā' al-Turāth al-'Arabī. [In Arabic]

How to cite:

Sajjad Mohammadfam, S & Ghafari Iri Uliya, H. (2025). Interpretative Analysis of Divine Assistance Verses in Ayatollah Khamenei's Quranic Thought With Emphasis on the Verses "Indeed, Allah will surely support those who support Him" and "If you support Allah, He will support you". *Quran, Culture And Civilization*, 6 (1), 47 -67. doi: 10.22034/jksl.2024.467553.1370